

О. В. Соїч
здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРИ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ДИСТАНЦІЙНО

Постановка проблеми. В еру цифрових технологій все більшого розвитку набувають речі та явища, що несуть соціальну користь у розрахунку на полегшення життя індивідів. Далеко у минулому залишились філософські розмірковування про належне, суще, необхідне, адже сучасний світ – це привалювання математичної точності в будь-чому, наявність бінарних зв'язків між конкретним та множинністю. Не є виключення в даному випадку право, яке в XX – XXI століттях стало реальним засобом забезпечення людства необхідними для його існування благами. Важливим за даних умов є механізм правового регулювання, через призму якого юридична реальність стикається із поточним суспільним життям. Варто наголосити, що механічна будова притаманна всій юридичній реальності та усім без виключення видам правового регулювання, зокрема, галузі захисту трудових прав дистанційних працівників.

Стан дослідження проблеми. В роботі використано досвід науковці які присвячували свої дослідження особливостям механізму правового регулювання, системі, змісту та сутності його структурних елементів, а саме: О.Ф. Скакун, М.С. Кельмана, О.Г. Мурашина, В.М. Костюка, В.А. Горшенева, І.П. Голосніченко, С.Ф. Денисюка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина, А.М. Колодія, В.В. Копейчикова, З.С. Галдун та інших. Проте, жодний з наведених науковців ґрунтовним чином не аналізував особливості та структуру механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно.

Саме тому метою статті є: з'ясувати поняття та визначити структуру механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно

Виклад основного матеріалу. Змістовно механізм правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно походить від слова «механізм» в його класичному розумінні. Відповідно до словників української мови термін «механізм», тлумачиться таким чином: пристрій, що передає або перетворює рух; внутрішня будова, система чого-небудь, устрій; сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [1, с. 179; 2]. Схожі тлумачення надано у економічному словнику та у сучасному словнику іноземних слів

де наводяться такі визначення механізму: пристрій для передачі і перетворення рухів, що є системою тіл (ланок), в якій рух одного або декількох тіл (тих, що ведуть) викликає цілком певний рух решти тіл системи; сукупність станів і процесів з яких складається яке-небудь явище; внутрішній устрій, система чого-небудь, наприклад, державний механізм [3, с. 332; 4, с. 337; 5, с. 18–19].

Варто відмітити, що слово «механізм» є близьким до термінів «структура» та «система», адже всі вони характеризують будову певного об'єкту. Проте, механізм в цій групі є більш глибоким поняттям, так як описує структуру об'єкту, яка знаходиться у динаміці, де кожен елемент взаємодіє з іншим та в сукупності вони являють собою єдине ціле, але окремо є самостійними. Простіш кажучи, механізм – це так би мовити система, що знаходиться в русі.

Визначенням даної категорії займалися різні фахівці юридичної науки. Найчастіше, і підтвердження цієї думки можна знайти у науковому підході, наприклад, О.Ф. Скакун, правовий механізм або механізм правового регулювання визначається, як узятая в єдності система правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок («належне» у праві стає «сущим») [6, с. 499]. Аналогічну позицію підтримують багато інших вчених. Наприклад, М.С. Кельман та О.Г. Мурашин визначають механізм правового регулювання як єдину систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється результативне правове впорядкування суспільних відносин та подолання перепон, які стоять на шляху задоволення інтересів суб'єктів права [7, с. 372]. В.М. Костюк, наводить поняття механізму правового регулювання як системи правових засобів, за допомогою яких здійснюється упорядкованість суспільних відносин відповідно до цілей і задач правової держави [8, с. 362]. В.А. Горшенев розумів під механізмом правового регулювання способи впливу, реалізації прав, а також проміжні ланки – правособ'єктність, юридичні факти та правовідносини, які переводять нормативність права у впорядкованість суспільних відносин [9, с. 50–55].

Аналіз наукових підходів до змісту механізму правового регулювання в загально-теоретичному контексті дає можливість зробити проміжний висновок про те, що зазначена категорія є активною стороною правового регулювання, яка забезпечує досягнення права суспільних відносин на які націлено його вплив. Окрім того, варто пам'ятати, що механізм – це «система в русі», тобто, певна група елементів, самостійних, але пов'язаних між собою, через що механізм правового регулювання не вірно тлумачити, як процес, рівень, явище і таке інше. Зважаючи на викладене варто підтримати думку більшості вчених та зауважити, що механізм правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно – це сукупність спеціальних юридичних засобів, за допомогою яких відбувається правовий вплив на суспільні відносини, що виникають в контексті охорони та забезпечення трудових прав громадян, які працюють дистанційно. Юридичні засоби, що формують зміст механізму правового регулювання захисту трудових прав дистанційних працівників є збірним поняттям, яким визначено елементи цього механізму.

На відміну від змісту останнього, наукові уявлення про структурні частини досліджуваної категорії на сьогоднішній день є неоднозначними на сторінках юридичної літератури та окремих наукових праць.

Так, І.П. Голосніченко та С.Ф. Денисюк вважають, що до структури механізму правового регулювання включено норми права, правовідносини, акти тлумачення норм права, правову свідомість і правову культуру та акти реалізації норм права. З допомогою норм права законодавець встановлює права та обов'язки певних суб'єктів і, власне, створює необхідні умови для розвитку правовідносин [10, с. 24; 11, с. 134]. З точки зору М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина до структури механізму правового регулювання входять: правова свідомість; принципи права; правові норми; акти тлумачення і застосування норм права; юридичні факти; правові відносини; суб'єктивні юридичні права і обов'язки; акти реалізації юридичних норм; правова культура; законність та ін. [12, с. 413; 13, с. 122]. К.Г. Волинка до елементів механізму правового регулювання відносить: юридичні норми; нормативно-правові акти; акти офіційного тлумачення; юридичні факти; правовідносини; акти правореалізації; правосвідомість; режим законності та правопорядку, який впроваджується в результаті досягнення цілей правового регулювання [14, с. 108]. А.М. Колодій та В.В. Копейчиков вважають, що механізм правового регулювання складають: норми права, які є основою механізму правового регулювання; правові відносини; акти реалізації прав і обов'язків [15, с. 220]. У свою чергу З.С. Галдун, розгля-

даючи механізм правового регулювання, виділяє в його структурі безпосередньо елементи та функціональні складові частини. Елементами на думку вченого є: по-перше, норми права – загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин; по-друге, акти реалізації норм права – процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів права; по-третє, правові відносини вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права. Функціональними складовими частинами механізму на думку вченого є: юридичні факти, правова свідомість і правова культура, законність, акти тлумачення норма права, акти застосування норм права [16, с. 117].

Отже, сьогодні правова наука фактично переповнена концепціями щодо структури механізму правового регулювання. Серед безлічі поглядів, вчені доходять згоди лише в аспекті того, що механізм правового регулювання передбачає в своїй структурі такий елемент, як норми права. З приводу інших складових частин науковці, як правило неодностайні, в зв'язку з чим досить часто пропонують власні, нетипові погляди, що в деяких моментах суперечать юридичній теорії. Цей аспект дозволяє погодитись із позицією вчених, які зауважують про абстрактність механізму правового регулювання та його структури, відмічаючи той факт, що виділення елементів останнього здебільшого є суб'єктивно-філософським питанням та, крім того, прямо пов'язано із галуззю правового регулювання до якої такий механізм відноситься. Враховуючи викладене, ми побудували власний підхід щодо структури механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно. Останній включає в себе наступні елементи правової реальності.

– Норми права – це матерія права, його молекулярна основа в якій розчинюється правова реальність. Формування норм права тісно пов'язано із суспільною роботою з управління та координації самого себе через що дана категорія виражає загальноприйняте в соціумі правило поведінки, якому надано офіційної форми за допомогою державних важелів шляхом видання законів та підзаконних актів. В контексті механізму юридичного регулювання захисту трудових прав дистанційних працівників норми права – це базові елементи регуляторного впливу, тобто, численні формалізовані правила, що закріплюють в собі систему, зміст та порядок реалізації заходів захисту трудових прав осіб, які працюють дистанційно.

– Принципи права. У науковій літературі, зокрема, на думку О.В. Страчук принципи права – це такі засадничі ідеї права, які визначають зміст і спрямованість його норм та характеризуються системністю, взаємоузгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю,

предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю [17, с. 42]. В.В. Молдован та Л.І. Чулінда вказують, що принципи права – це основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права. Принципи права впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог [18]. Тож, правові принципи, як і норми права, також є окремими осередками юридичної реальності. Однак, якщо норми прав – це формальні, писані правила поведінки, то принципи являють собою норми-ідеї, основоположні, базові начала національної правової системи та існуючих в ній юридичних категорій і явищ. В структурі механізму правового регулювання захисту трудових громадян, які працюють дистанційно – це ключові, основоположні, базові ідеї на основі та у відповідності до яких право реалізує свій вплив на суспільні відносини в сфері захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно. До цих принципів відносяться основоположні начала законності, верховенства права, рівності суб'єктів трудових відносин, забезпечення прав та свобод людини і громадянина, комплексності правового захисту трудових прав тощо.

– Правові відносини в галузі праці. Механізм правового регулювання захисту трудових прав дистанційних працівників є двосторонньою категорією в якій існує «приймаюча» сторона, яка має назву правові відносини. В розумінні юридичної теорії правові відносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами права і забезпечені державою, що виникають між двома і більше суб'єктами з приводу задоволення своїх матеріальних і духовних потреб та інтересів, між якими наявний правовий зв'язок у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Подібні відносини є: різновидом суспільних відносин, соціальним зв'язком; ідеологічним відношенням, тобто результатом усвідомленої діяльності (поведінки) людей; у них втілена воля (інтерес) держави, оскільки правовідносини виникають на основі норм права тощо [19]. Отже, правовідносини в механізмі захисту трудових прав дистанційних працівників – це суспільні відносини в галузі трудової діяльності, що реалізується за дистанційною моделлю, які виникають переважно між роботодавцем та працівником, а також іншими суб'єктами в аспекті реалізації ними своїх прав та обов'язків.

– Юридичні факти. Варто пам'ятати, що правові відносини не виникають «з повітря». Їх породжують спеціальні факти об'єктивної дійсності, що в теорії права мають назву юридичні факти. Так, В.М. Кириченко та О.М. Куракін характеризують їх як передбачені нормами права конкретні життєві обставини, які зумовлюють виникнення,

зміну або припинення правовідносин. Вчені наголошують, що юридичні факти не є елементом правовідносин, але тісно з ними пов'язані. Без юридичних фактів навіть за наявності чинних правових норм виникнення правовідносин неможливе [20]. Отже, юридичний факт – це реальна обставина об'єктивної діяльності, яка слугує тригером для виникнення правових відносин. В контексті правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно, таким фактом може бути укладення трудового договору між працівником та роботодавцем; прийняття відповідного працівника на випробування до певного підприємства установи чи організації; звернення особи, що працює дистанційно до уповноважених державних органів у разі порушення її трудових прав і таке інше.

– До останніх елементів механізму правового регулювання захисту трудових прав дистанційних працівників відносяться спеціальні юридичні гарантії забезпечення і охорони їх прав, закріплені у законодавстві, а також спеціальні форми та способи захисту.

Висновки. Тож, проаналізувавши ключові елементи механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно, в підсумку даного дослідження ми сформулювали висновок, відповідно до якого досліджуваний механізм правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно – це сукупність спеціальних юридичних засобів, за допомогою яких відбувається правовий та організаційний вплив на суспільні відносини, що виникають в контексті охорони та забезпечення трудових прав громадян, які працюють дистанційно. Юридичні засоби, що формують зміст механізму правового регулювання захисту трудових прав дистанційних працівників є збірним поняттям, яким визначено елементи цього механізму.

Література

1. Яременко В.В., Сліпущко О.М. Новий тлумачний словник української мови: 200000 слів / В.В. Яременко, О.М. Сліпущко // Київ: вид-во «Аконіт». 1996. 876 с.
2. Калашник В.С. Тлумачний словник сучасної української мови. Харків: Белкар-книга. 2005. 800 с.
3. Азраилян А. Н. Большой экономический словарь [2-е изд. доп. и перераб.]. М.: Институт новой экономики, 1997. 864 с.
4. Современный словарь иностранных слов: Ок. 20000 слов / [Н.М. Ланда и др.]. 3-е изд., стер. М.: Рус. Яз., 2000. 742 с.
5. Гузій О.І. Механізм впливу органів місцевого самоврядування на аграрні відносини: дисертація. Харків: Харківський регіональний інститут державного управління. 2010. 221 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків, Консум, 2001. 656 с.
7. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2008. 477 с.

8. Костюк В.М. Характеристика механізму правового регулювання сфери освіти. *Митна справа*. 2011. № 4 (76), частина 2. С. 361-366.

9. Горшенев В. А. Способы и организационные формы правового регулирования. М. : Юрид. Лит., 1972. 256 с.

10. Голосніченко І. П. Правосвідомість і права культура у розбудові Української держави. *Право України*. 2005. № 4. С. 24-25.

11. Денисюк С.Ф. громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет. 2010. 393 с.

12. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова та ін.; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків : Право, 2002. 432 с.

13. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.

14. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. К. : МАУП, 2003. 240 с.

15. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та інші; За ред. В.В. Копейчикова. Стер. вид. К. : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.

16. Корсун С.І. Механізм адміністративно-правового регулювання запобігання фінансуванню тероризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 6-2. Том 1. С. 116-118.

17. Страчук О.В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40-43.

18. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство: навчальний посібник. Центр учбової літератури. 2012. 184 с.

19. Ведерніков Ю.А., Папірна А.В. Теорія держави і прав: навчальний посібник. Київ: Знання. 2008. 333 с.

20. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.

Анотація

Соіч О. В. До проблеми визначення поняття та структури механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно. – Стаття.

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, проаналізовано зміст терміну механізм право-

вого регулювання, на основі чого запропоновано авторське визначення поняття механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно. Наведено базові підходи до класифікації структурних елементів механізму правового регулювання. Сформульовано власну класифікацію щодо структури механізму правового регулювання захисту трудових прав громадян, які працюють дистанційно.

Ключові слова: механізм правового регулювання, структура механізму правового регулювання, дистанційна робота.

Аннотация

Соич А. В. К проблеме определения понятия и структуры механизма правового регулирования защиты трудовых прав граждан, работающих дистанционно. – Статья.

В статье, опираясь на анализ научных взглядов ученых, проанализировано содержание понятия механизма правового регулирования, на основе чего предложено авторское определение механизма правового регулирования защиты трудовых прав граждан, работающих дистанционно. Приведены базовые подходы к классификации структурных элементов механизма правового регулирования. Сформулирована собственная классификация элементов структуры механизма правового регулирования защиты трудовых прав граждан, работающих дистанционно.

Ключевые слова: механизм правового регулирования, структура механизма правового регулирования, удаленная работа.

Summary

Soich O. V. To the problem of defining the concept and structure of the mechanism of legal regulation of protection of labor rights of citizens who work remotely. – Article.

The article, based on the analysis of scientific views of scientists, analyzes the content of the concept of the mechanism of legal regulation, on the basis of which the author's definition of the concept of the mechanism of legal regulation of protection of labor rights of citizens working remotely is proposed. The basic approaches to the classification of structural elements of the mechanism of legal regulation are given. The own classification concerning structure of the mechanism of legal regulation of protection of labor rights of the citizens working remotely is formulated.

Key words: mechanism of legal regulation, structure of mechanism of legal regulation, remote work.